

ECONOMIES' HORIZONS
Економічні горизонти

DOI: doi.org/10.31499/2616-5236
Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>

ISSN
2522-9273
(print)
2616-5236
(online)

UDC: 336.7

JEL Classification E44, E69, G19, G21, G28, O12

DOI: [10.31499/2616-5236.1\(30\).2025.320552](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(30).2025.320552)

*Oksana Vinnytska, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Economic Security*

*Liudmyla Chvertko, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Candidate of economic sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Economic Security*

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У
КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ**

**TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE BANKING SYSTEM OF
UKRAINE IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES**

***Анотація:** У статті досліджено сучасні тенденції розвитку банківської системи України в умовах воєнного стану. Проаналізовано динаміку кількості банків, обсяг чистих активів, капітал та зобов'язання, а також показники доходів, витрат і чистого фінансового результату. Визначено, що, незважаючи на значні виклики, зумовлені воєнними діями, банківська система України продемонструвала високу стійкість, здатність ефективно адаптуватися до нових умов та забезпечувати фінансову стабільність. Проаналізовано заходи, вжиті Національним банком України для підтримки ліквідності та розвитку фінансових послуг, зокрема через інноваційні технології.*

***Abstract:** The article examines the dynamics of Ukraine's banking system under martial law, focusing on key indicators from 2018 to 2023. It analyzes changes in the number of banks, net assets, capital, liabilities, and key financial indicators such as income, expenses, and net financial results. Special attention is given to the dynamics of return on assets and capital, assessing the effectiveness of banks in a changing economic environment.*

The article also highlights the impact of hostilities and external factors on the financial stability of the banking sector and its ability to adapt to new challenges. It discusses measures taken by the National Bank of Ukraine (NBU) to support

liquidity, ensure financial security, and stabilize the banking sector during the war. These measures helped banks provide uninterrupted financial services, maintain high operational efficiency, increase capital, and sustain their networks.

The role of state-owned banks in supporting the economy, their participation in state lending programs like 'Affordable Loans 5-7-9%', and the development of FinTech innovations such as mobile services, blockchain, and cryptocurrencies are analyzed. These technologies strengthen the competitiveness of banks.

The article also estimates the financial losses of banks due to hostilities and provides forecasts for the recovery of the banking system and economic activity post-conflict. It concludes that the banking sector plays a critical role in stabilizing the economy during the war and forms the foundation for its recovery and growth, emphasizing the importance of reforms and innovation in post-war economic recovery.

Keywords: banking system of Ukraine, financial stability, resilience, liquidity, financial results, military risks, state-owned banks, lending, FinTech, economic recovery

Ключові слова: банківська система України, фінансова стабільність, стійкість, ліквідність, фінансові результати, воєнні ризики, державні банки, кредитування, FinTech, відновлення економіки

Постановка проблеми.

Сучасний етап розвитку банківської системи України відзначається значними викликами, що обумовлені складною політичною, економічною та військовою ситуацією в країні. В умовах глобальних економічних коливань, пандемії COVID-19, воєнної агресії росії та інших зовнішніх і внутрішніх загроз, банківський сектор залишається важливою складовою стабільності національної економіки.

Актуальність дослідження тенденцій розвитку банківської системи посилюється необхідністю забезпечення її стійкості, ефективності та здатності адаптуватися до мінливих умов. Важливим є аналіз ключових процесів, таких як цифровізація банківських послуг, підтримка ліквідності, розвиток кредитування, управління ризиками та фінансова

стабільність банків у контексті сучасних викликів.

Визначення основних тенденцій і перспектив розвитку банківської системи дозволить окреслити шляхи підвищення її ефективності та стійкості, сприятиме подальшому економічному відновленню та забезпеченню фінансової безпеки держави. Таким чином, дослідження є важливим як з наукової, так і з практичної точки зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Проблеми та особливості розвитку банківської системи України стали об'єктом досліджень багатьох науковців, зокрема Гукалюка А. Ф. [9], Король М. М. [6], Павлової О. [10], Петрашевської А. Д. [11], Ситник Н. С. [8], Рац О. М. [7], Руцишин Н. М. [2]. Однак, окремі аспекти функціонування банківської системи в умовах збройного

конфлікту залишаються недостатньо дослідженими, що вимагає додаткової уваги. Тому вивчення тенденцій розвитку банківської системи України, виявлення загальних тенденцій та аналіз сучасних викликів є важливим та актуальним напрямом наукового дослідження.

Метою статті є аналіз сучасних тенденцій розвитку банківської системи України в умовах глобальних та національних викликів, визначення ключових проблем і загроз, а також обґрунтування стратегічних напрямів її адаптації та стійкого функціонування. Особлива увага приділяється вивченню впливу цифровізації, воєнних дій, економічної нестабільності та інших факторів на діяльність банків, з метою розробки рекомендацій для підвищення ефективності й стійкості банківської системи в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банківська система України, як і фінансова система загалом, зазнає впливу політичних, економічних та військових викликів,

що є характерними для сучасного етапу розвитку країни. Однак, попри складну економічну ситуацію останніх років, банківський сектор продемонстрував стійкість та ефективність у подоланні глобальних і локальних викликів, таких як пандемія COVID-19 та наслідки військової агресії росії.

Українські банки забезпечували безперебійну роботу, підтримували кредитування бізнесу й домогосподарств, утримували високий рівень ліквідності та фінансової стійкості, а також сприяли збереженню й зростанню доходів клієнтів. Окрему увагу було приділено розвитку цифровізації, що дозволило оптимізувати банківські процеси й покращити доступ до фінансових послуг в умовах нових реалій.

Розглянемо ключові зміни, що відбулися у банківській системі України протягом 2018–2023 років. Насамперед проаналізуємо динаміку кількісних показників, які характеризують діяльність вітчизняних банків (рис. 1).

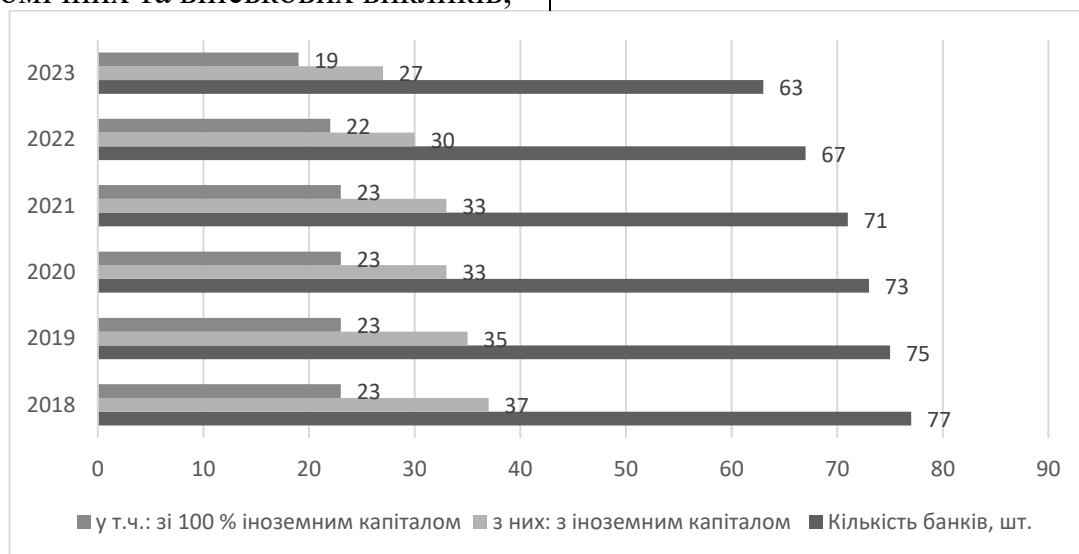

Рис. 1. Динаміка кількості банків України за 2018-2023 рр., шт.*

Джерело: [1]

Як показано на рис. 1, протягом 2018–2023 років кількість банків в Україні демонструвала тенденцію до скорочення. Загальна кількість діючих банків за цей період зменшилася на 14 одиниць і у 2023 році становила 63 установи. Аналогічна ситуація спостерігалася й серед банків з іноземним капіталом – їх кількість зменшилася на 10 установ. Зокрема, у 2023 році у банківському секторі функціонувало лише 19 банків зі 100% іноземним капіталом, що на 4 менше порівняно з 2018 роком. Варто зазначити, що після початку повномасштабної війни НБУ відкликав ліцензії та ліквідував усі російські банківські установи в Україні [2].

Відповідно до настанов НБУ, у банківському секторі України спостерігалася суттєве скорочення кількості структурних підрозділів банківських установ. Зокрема, у 2023 році банки продовжували зменшувати кількість регіональних відділень. Якщо у 2018 році їх кількість становила 21 089, то у 2023 році цей показник знизився до 5138,

що свідчить про закриття майже кожного п'ятого відділення. Скорочення відбулося переважно у тих містах, де попит на банківські послуги був низьким. Найбільше відділень було закрито у Харківській, Донецькій, Херсонській областях та місті Києві. Водночас у багатьох населених пунктах наразі спостерігається недостатнє забезпечення доступу до якісних банківських послуг [1].

Таким чином, скорочення кількості діючих банків та їхніх відділень є результатом ефективної діяльності НБУ, який активно впроваджує європейські стандарти функціонування банківської системи, зокрема щодо оптимізації структури, ліквідації фінансово непрозорих, фіктивних та нестійких банків.

Далі розглянемо динаміку основних балансових показників, що характеризують розвиток та функціонування банківських установ України у 2018–2023 роках (рис. 2).

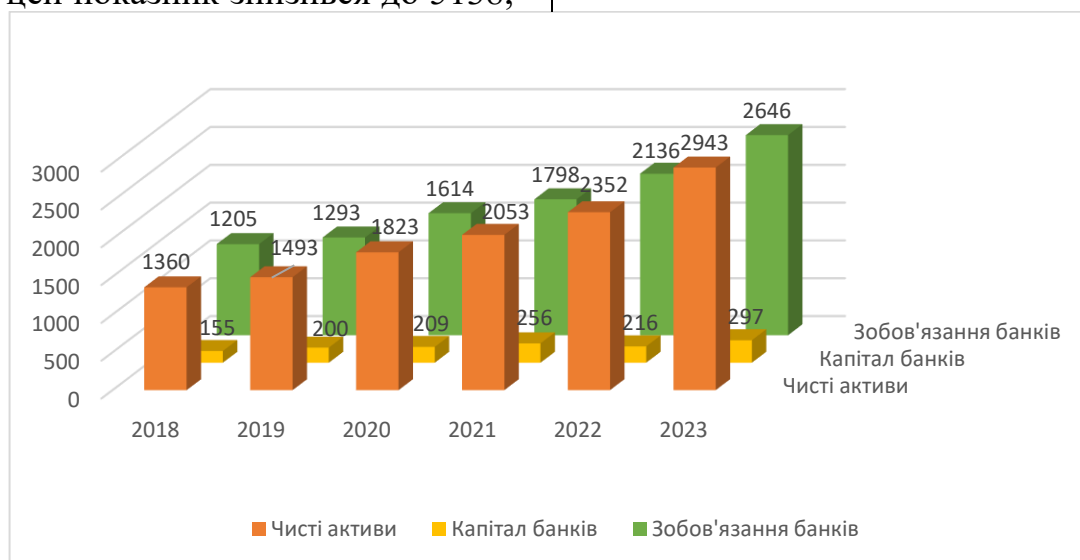

Рис. 2. Динаміка обсягів чистих активів, капіталу та зобов'язань банків України, млрд грн. за 2018-2023 рр.*

Джерело: [1]

Аналіз розвитку банківської сфери доцільно розпочати з оцінки активів, які є ключовим показником фінансового стану та доходності банків. Динаміка загальних активів вітчизняних банків у 2018–2023 роках демонструє значне зростання їх обсягу. Зокрема, у 2023 році загальна вартість активів банків досягла 3309 млрд грн, що на 1398 млрд грн або у 1,7 рази перевищує показник 2018 року. Схожа тенденція спостерігається і щодо чистих активів: у 2023 році їх обсяг склав 2943 млрд грн, що на 1583 млрд грн більше порівняно з 2018 роком.

Збільшення обсягу чистих активів банківських установ було зумовлено зростанням коштів на кореспондентських рахунках в інших банках та вкладень у депозитні сертифікати НБУ. Водночас інвестиції в ОВДП у 2023 році демонстрували тенденцію до зниження. Така динаміка є позитивною, оскільки свідчить про нарощення активів банків та подальшу концентрацію банківського сектору.

Аналізуючи динаміку пасивів банківських установ, варто відзначити їхнє стійке зростання протягом аналізованого періоду. Зокрема, капітал банків збільшився майже вдвічі, або на 142 млрд грн, що свідчить про дотримання вимог НБУ щодо достатності капіталу. Винятком став 2022 рік, коли обсяг капіталу знизився до 216 млрд грн унаслідок негативного впливу зовнішніх факторів, насамперед повномасштабного вторгнення росії. Зобов'язання банків у 2023 році досягли 2646 млрд грн, що на 1441 млрд грн більше порівняно з 2018 роком. Це зростання зумовлене збільшенням депозитної складової. Основним джерелом ресурсів банків залишаються залучені та запозичені кошти, які формують більшу частину загального обсягу ресурсів.

Одним із ключових аспектів аналізу стану та розвитку банківської системи України є дослідження показників прибутковості банківських установ. Для цього проведемо аналіз доходів, витрат та чистого фінансового результату банків України за період 2018-2023 років (рис 3).

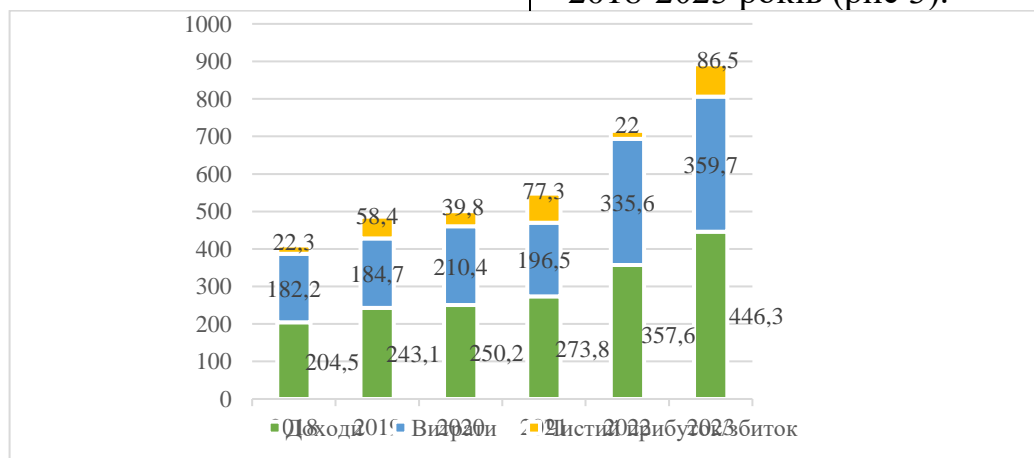

Рис. 3. Показники динаміки доходів, витрати та чистого фінансового результату діяльності банків України за 2018-2023 рр., млрд грн.*

Джерело*: [1]

Наведені дані свідчать про позитивну динаміку змін обсягів доходів, витрат та чистого прибутку банківських установ протягом всього періоду аналізу. У 2023 році сума доходів банків досягла 446,3 млрд грн, що на 241,7 млрд грн більше порівняно з 2018 роком, що свідчить про зростання обсягів надання банківських послуг. Витрати банків також мали тенденцію до зростання (за винятком 2021 року). У 2023 році обсяг витрат банків становив 359,7 млрд грн, що майже вдвічі перевищувало рівень 2018 року.

Аналіз фінансових результатів банків України підтвердив успішність їх діяльності протягом усього періоду дослідження. У 2023 році вітчизняні фінансові установи отримали найбільший чистий прибуток за весь період - 86,5 млрд грн, що в 3,9 рази більше, ніж у 2018 році. Значення показника чистого прибутку нижче середнього, на рівні 51,1 млрд грн, спостерігалося у 2018, 2020 та 2022 роках. Це зменшення було зумовлене кризовими явищами та початком воєнного стану в Україні.

Діяльність банківської системи України протягом 2018-2023 років відзначалася значними адаптаційними змінами під впливом різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників. У цей період банки продовжували виконувати свої основні функції, зокрема забезпечення ліквідності, стабільності фінансового сектора, а також підтримку економічної активності через надання кредитів та залучення депозитів. Попри складну економічну ситуацію та зовнішні

виклики, включаючи військову агресію, банківська система змогла зберегти свою функціональність і навіть продемонструвати зростання в деяких показниках.

Позитивні фінансові результати, зокрема, збільшення доходів і чистого прибутку, свідчать про здатність банківського сектора ефективно працювати в умовах економічної нестабільності. Зокрема, за підсумками 2023 року, банки досягли рекордного рівня чистого прибутку, що підтверджує успішність банківської діяльності. Водночас, значні зміни в структурі банківських установ, зокрема, скорочення їхніх відділень, відображають процеси оптимізації та зменшення операційних витрат у відповідь на зменшення попиту на банківські послуги в певних регіонах.

Загалом, вітчизняні банки продовжували функціонувати як важливі елементи економічної стабільності, підтримуючи ліквідність, забезпечуючи фінансування для бізнесу та населення, а також реагуючи на зовнішні виклики, зокрема через зміни в структурі капіталу та зобов'язань.

Аналіз складу витрат банківських установ є ключовим елементом при оцінці фінансової стабільності та ефективності їхньої діяльності. Розгляд цього показника дозволяє детально вивчити основні категорії витрат, що впливають на кінцеві фінансові результати банку. Це важливо для розуміння, як зміни у структурі витрат можуть відображати адаптацію банків до нових економічних викликів, а

також на яких напрямках потрібно зосередити зусилля для підвищення ефективності управління фінансами.

Аналізуючи склад витрат банківських установ (рис.4), слід зазначити суттєве зростання обсягів витрат за окремими статтями протягом періоду аналізу. Так, загальні адміністративні витрати збільшилися на 38786 тис. грн, процентні витрати - на 35289 тис. грн, а комісійні витрати - на 33786 тис. грн.

У 2023 р. суттєво збільшилася сума, сплачена банками у вигляді податку на прибуток, яка досягла 68395 тис. грн, що є значним зростанням порівняно з 2018 р. У структурі витрат банків найбільшу частку протягом аналізованого періоду становили: загальні адміністративні витрати (31,1 %), процентні витрати (30,2 %), відрахування в резерви (12,7 %), комісійні витрати (11,7 %), а інші операційні витрати мали меншу питому вагу (7,2 %).

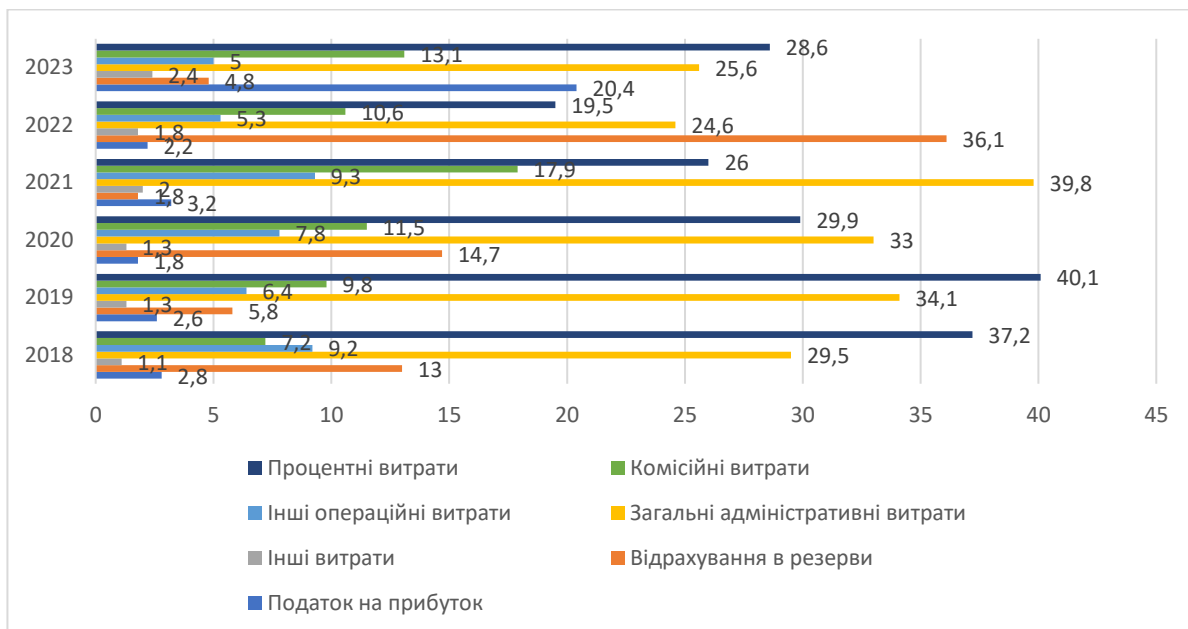

Рис. 4. Показники структури витрат банків України, %

Для більш ґрунтовної оцінки стану вітчизняного банківського сектору доцільно проаналізувати динаміку показників, які відображають ефективність та рентабельність його діяльності (рис. 5).

Показник рентабельності активів банків протягом аналізованого періоду варіювався в межах 1,04-4,09 %, із середньорічним значенням 2,81 %. Рентабельність капіталу коливалася в діапазоні від 9,68 % до 35,08 %, при

цьому середнє значення склало 23,95 %.

Отже, попри зовнішні виклики банківська система України змогла зберегти та наростити свій потенціал. Це свідчить про її адаптивність до складних умов і здатність забезпечувати стійкість фінансового сектору. Подальший розвиток банківської системи залежатиме від впровадження інновацій, підвищення ефективності управління та підтримки довіри з боку клієнтів.

Поточна ситуація в Україні, викликана повномасштабною війною, призвела до серйозної економічної та фінансової кризи, що може негативно вплинути на розвиток фінансового та банківського секторів у майбутньому. У відповідь уряд

спільно з Національним банком України (НБУ) розробили низку заходів для забезпечення стабільного функціонування банківської системи та фінансового сектору в умовах воєнного стану, а також для сприяння відновленню економіки.

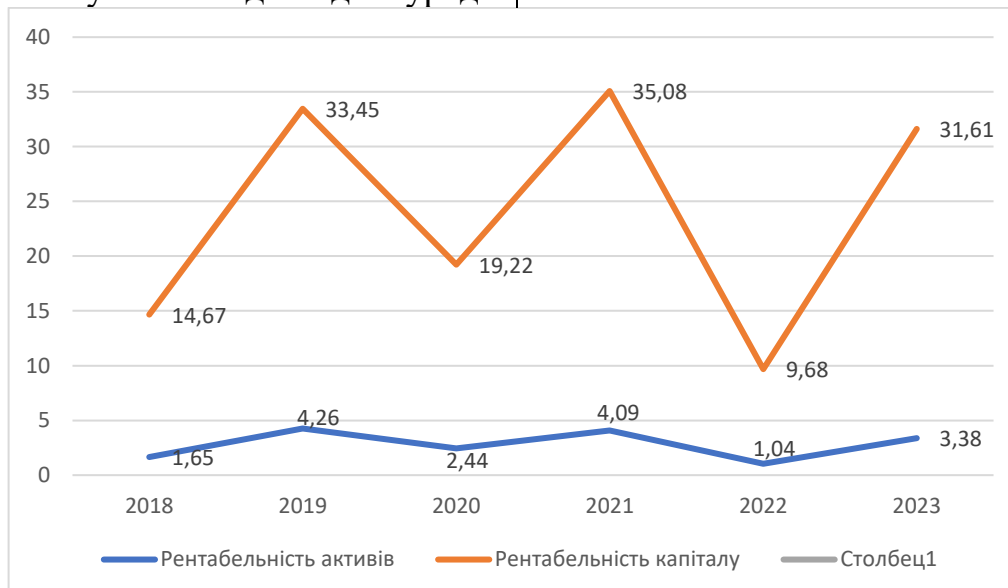

Рис. 5. Динаміка рентабельності активів та капіталу банків України, 2018-2023 рр.*, %

Джерело*: [1].

Зокрема, НБУ як регулятор банківських та небанківських фінансових установ вніс відповідні зміни до Стратегії розвитку фінансового сектору до 2025 року (у 2021 та 2022 роках), а також до Стратегії розвитку НБУ. У 2023 році регулятор представив оновлені концепції розвитку фінансового та банківського секторів країни, орієнтуючись на адаптацію до викликів воєнного часу та забезпечення довгострокової стійкості системи [3, 4, 5].

Військова агресія та викликане нею зростання внутрішніх і зовнішніх ризиків змусили НБУ розробити комплекс заходів для підтримки стабільності та ефективності банківської діяльності.

Серед них: оптимізація мережі відділень державних банків в умовах війни; реалізація проекту «POWER BANKING», спрямованого на забезпечення безперервності надання фінансових послуг; розвиток державних програм підтримки кредитування бізнесу; впровадження заходів із підтримки ліквідності банківської системи; регулювання для збереження рівноваги на валютному ринку; а також реалізація проектів із протидії кібершахрайству.

Банківська система України змогла злагоджено протистояти викликам війни, значною мірою завдяки своєчасним заходам, які впроваджував НБУ у попередні роки для реформування банківського

сектору [6, 7, 8]. Це забезпечило позитивну динаміку фінансової міцності та ліквідності банківської системи. Накопичений запас стійкості сприяв підтримці фінансової стабільності, що у 2022 році дозволило відновити обсяги банківського кредитування та адаптувати діяльність банків до нових викликів затяжної війни. Завдяки цьому українські банківські установи змогли безперебійно надавати послуги, підтримувати роботу мережі, зберігаючи високий рівень операційної ефективності, прибутковості та нарощення капіталу.

Однією з важливих особливостей банківської системи є здатність нарощувати чисті прибутки, незважаючи на значні втрати, спричинені війною, які зазнають реальний, фінансовий та банківський сектори загалом [9]. Зокрема, до основних збитків банків належить руйнування нерухомого майна, обсяг яких на кінець 2022 року становив 750 млн грн. За прогнозами НБУ, загальні втрати банків через воєнні дії можуть досягти 20 % довоєнного працюючого кредитного портфеля, що вимагає залучення значної частини капіталу для покриття збитків і спричиняє зниження прибутковості.

Подальший розвиток військових дій також створює додаткові витрати, пов'язані із забезпеченням безпеки банківських працівників, приміщень, а також інформаційних та комунікаційних систем. Постійні атаки на енергетичну інфраструктуру змушують банки збільшувати

витрати для забезпечення безперебійної роботи. Крім того, численні повітряні тривоги обмежують можливість обслуговувати клієнтів, що негативно впливає на ефективність банківської діяльності [1].

Національний банк України приділяє особливу увагу діяльності державних банків. Попри скорочення їх мережі в умовах високих воєнних ризиків та значної невизначеності, ці установи мають забезпечувати належний рівень кредитування державного сектору економіки, брати активну участь у державних програмах, таких як «Доступні кредити 5-7-9 %», а також підтримувати рахунки для державних виплат. Крім того, державні банки повинні забезпечувати широкий доступ до банківських послуг, зокрема шляхом розвитку FinTech-рішень, включаючи швидкі грошові перекази, мобільні фінансові сервіси, блокчейн, краудфандинг, P2P-платформи та криптовалюти [10, 11, 12].

Водночас, важливим завданням залишається створення та підтримання конкурентного середовища на банківському ринку не лише під час воєнного періоду, але й на етапі відновлення економіки, що сприятиме довгостроковій фінансовій стабільності країни.

Висновки. Попри значні виклики, зумовлені воєнними діями, банківська система України продемонструвала високу стійкість і здатність адаптуватися до нових умов. Це стало можливим завдяки своєчасним реформам, реалізованим

НБУ, а також впровадженню заходів для підтримки фінансової стабільності та ліквідності.

Установи державної власності продовжують відігравати важливу роль у забезпеченні кредитування державного сектору, участі в програмах підтримки бізнесу та наданні соціальних виплат. Умови війни стимулюють розвиток FinTech-рішень, що підвищують доступність банківських послуг для населення.

Воєнна агресія призвела до суттєвих збитків для банківського сектору, включаючи втрати нерухомого майна та зниження якості кредитних портфелів. Водночас банки змушені збільшувати витрати на забезпечення безпеки своїх працівників, приміщень та інфраструктури, що впливає на їхню прибутковість. Накопичений запас міцності дозволив відновити банківське кредитування навіть у

складних умовах. Реалізація державних програм, таких як «Доступні кредити 5-7-9 %», сприяла підтримці бізнесу та економіки в цілому.

Зусилля з впровадження новітніх технологій, таких як мобільні фінансові сервіси, блокчейн та криптовалюти, сприяють адаптації банківського сектору до викликів сучасності та зміцнюють його конкурентоспроможність. У період відновлення економіки ключовим завданням залишатиметься створення сприятливого конкурентного середовища на банківському ринку, що стане основою для його подальшого розвитку.

Таким чином, банківський сектор України відіграє критичну роль у стабілізації економіки під час війни, водночас формуючи основу для її відновлення та зростання в майбутньому.

References

- Ofitsiyni sait Natsionalnoho banku Ukrainy. Nahliadova statystyka. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> [in Ukrainian]
- Rushchyshyn N. M., Pelekh O. R., Kozak A. R., Kryvoruchko N. M. (2024). Suchasnyi stan bankivskoi systemy Ukrainy ta perspektyvy yii rozvytku. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. - Bulletin of Lviv University of Trade and Economics. Economic sciences.* 75. 27-36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-75-04> [in Ukrainian]
- Stratehiia Natsionalnoho banku. NBU ofitsiyni sait. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/strategy> [in Ukrainian]
- Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy. NBU ofitsiyni sait. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy> [in Ukrainian]
- Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku. NBU ofitsiyni sait. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/develop-strategy2023> [in Ukrainian]
- Korol M. M., Spivak V. O., Kulikovska I. V. (2023). Suchasnyi stan pokaznykiv ukraïnskoi bankivskoi systemy. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. - Scientific Bulletin of Uzhhorod National University.* 47. 41-47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-47-8> [in Ukrainian]
- Rats O. M. (2023). *Doslidzhennia efektyvnosti funktsionuvannia bankivskykh ustanov Ukrainy v umovakh voïennoho stanu. Ekonomika ta suspilstvo. - Economy and society.* 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-67> [in Ukrainian]

- Sytynk N. S., Pritsak Ya. M. (2023). *Bankivska systema Ukrainy v umovakh viiny: ryzyky ta otsinka bezpeky. Molodyi vchenyi. - A young scientist* 6 (118). 94-98. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-19> [in Ukrainian]
- Hukaliuk A. F., Pas Ya. I. (2024). *Vitchyzniani bankivskiy biznes v umovakh ekonomichnoi nevyznachenosti krainy. Modern Economics.* 46(2024). 38-45. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V46\(2024\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V46(2024)-06) [in Ukrainian]
- Pavlova O., Derzhai O., Derkach O., Satsyk V. (2023). *Analiz efektyvnosti funktsionuvannia bankivskoho sektoru Ukrainy. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. - Bulletin of Khmelnytsky National University.* 2. 259-264. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-42> [in Ukrainian]
- Petrashevska A. D., Kolontai S. M., Smelianska V. V. (2023). *Vplyv viiny na kredytnyi rynek Ukrainy. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. - Scientific Bulletin of Uzhhorod National University.* 487. 57-60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-48-10> [in Ukrainian]
- Vinnytska, O. (2024). *Teoretychni pidkhody do otsinky finansovoi stiikosti bankivskykh ustanov. Ekonomichni horyzonty. - Economic horizons.* (2-3(28). 275–284. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(28\).2024.312238](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(28).2024.312238) [in Ukrainian]